

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח

יציאת השבת:

17:16

ירושלים: 17:18

הפטרה: חזון עובדיה
י' כסלו תשע"ז
צאת השבת י"ח 17:40
גיליון 414

כניסת השבת:

16:04

ירושלים: 16:02

הסיכוי להסכם שלום אמת

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

אחרי אינתיפאדת הסכינים וזו של האש וההצתות, האם יש סיכוי לשלום? בואו ונלמד מפרשתנו. דינה יוצאת לראות בבנות הארץ, ושכם בן חמור נשיא הארץ חוטף אותה ופוגע בה. יעקב ובניו נעצבים על המעשה אשר לא יעשה. חמור אבי שכם בא בעצת בנו לבקש את דינה לאשה הם דנים בדבר כאשר בני יעקב דורשים שאנשי שכם ימולו את עצמם. חמור ושכם בנו חוזרים לבני עירם ומשכנעים אותם למול והם מלים. והנה ביום השלישי בהיותם כואבים באים שמעון ולוי אחי דינה, הורגים את אנשי שכם ובוזזים את העיר.

כיצד מפרים בני יעקב את ההסכם? רק עיון מדוקדק בפסוקים מגלה לנו את מפרי ההסכם האמיתיים. ראשית צריכים אנו לזכור מה קדם להסכם – חטיפתה של דינה והחזקתה בכח בבית שכם. ולהסכם עצמו: חמור אבי שכם מציע (לד, ט): "והחתתנו אותנו. בנותיכם תתנו לנו ואת בנותינו תקחו לכם", ולעניין המסחר: "ואתנו תשבו והארץ תהיה לפניכם שבו וסחרו והאחוז בה". בני יעקב עונים שתנאי ראשון הוא להמול להם כל זכר ואז יסכימו (לד, טז): "ונתנו את בנותינו לכם ואת בנותיכם נקח לנו וישבנו אתכם והיינו לעם אחד". רש"י במקום עומד על הבדלי הלשון בין ניתן לניקח. ניתן את אשר נחפץ וניקח ככל אשר נחפץ.

לפי ההסכם המושכות היו בידי בני יעקב לבחור מבנות שכם כמו שירצו ולתת מבנותם אם ירצו. ואולם שכם וחמור בבואם לפני בני עירם הם הופכים את התנאי ואומרים (שם, כא): "את בנותם נקח לנו לנשים ואת בנותינו נתן להם". אולי היינו יכולים לומר שדברים אלו נאמרו לצורכי פנים "כדי לרצותם שיאותו להמול". אך הם ממשיכים ואומרים: "מקניהם וקניינם וכל בהמתם הלוא לנו הם!" יצא מרצע מן השק. בני יעקב לא הפרו את ההסכם, שכם וחמור קדמו אותם, לא נותר אלא לפגוע באנשי שכם ולהציל את דינה ובני יעקב עושים פעולה נועזת. אמנם, מעשה שמעון ולוי מסכן את יעקב ומשפחתו והוא מגיב בחריפות (שם, ל): "עכרתם אותי להבאישי ביושב בארץ". ואולם טעם דבריו הוא משום: "ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי". גם בימנו עלינו לעמוד איתן מול נסיונות של הסכמים מפותקים, לנהוג בחכמה ולהתפלל לה' שיצילנו מאויבנו.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

בין ישראל לעמים

לדעת רבותינו פרשת וישלח היא פרשת היסוד של היחס בין עם ישראל לאומות העולם וכדברי רבי יהונתן: "כל מי שרוצה לרצות ולפייס מלך או שלטון ואינו יודע דרכם וטכסיסיהם יניח פרשה זו לפניו".

לאחר עשרים שנה של יעקב בחרן הוא חוזר לארץ כנען לאביו. בדרך יצטרך להיפגש עם אחיו עשיו. יעקב עדיין זוכר את דברי עשיו אחיו (כו, מא): "יקרבו ימי אבל אבי, ואהרגה את יעקב אחי". ולפיכך הוא מכין את עצמו לפגישה זו. גם על רבי יהודה הנשיא, הוא רבי - רבן של כל ישראל מסופר במדרש (בראשית רבה פרשה עח) שבשעה שהלך להיפגש עם ראשי המלכות הרומית, היה מעיין בפרשת "וישלח". וכך גם מייעץ רבי יהונתן: "כל מי שרוצה לרצות ולפייס מלך או שלטון ואינו יודע דרכם וטכסיסיהם יניח פרשה זו לפניו".

מסתבר שמשך כל השנים נצטרכו פרנסי האומה לעיין בפרשה זו. היום אולי יותר מתמיד, צריכים אנו לעיין בפרשה זו כדי לדעת באיזו דרך נלך, האם הסכמי אוסלו הם הפתרון לסכסוך הערבי הישראלי או שמא הבנות ז'נבה? אולי עמידה ללא כל פשרה ואולי ישנה דרך אחרת? הבה נעיין יחדיו בפרשה.

ראשית יעקב בודק את השטח בשולחו מלאכים לעשיו אחיו, ואולם אלו משיבים לו: "באנו אל אחיך אל עשיו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו". כששמע יעקב את תשובתם, שעשיו נשאר עשיו וכוונותיו אינן טהורות, אלא וארבע מאות איש עמו - פנוי למלחמה, הוא מתיירא, אך יראתו זו אינה משתקת אותו, אלא הוא פועל בשלושה אופנים:

לא צריך לפתור את כל הבעיות שישנם - כאן ועכשיו! אפשר לדחות למחר, ויש מחר למחר, וכדברי רש"י: "הרחיב לו הדרך... אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצלו, והוא [יעקב] לא הלך..."

יעקב מתפלל לבורא עולם "הצילני נא מיד אחי, מיד עשיו". ואולם הוא אינו מסתפק בתפילה אלא מכין עצמו לדורון (למתנה) ולמלחמה. הוא שולח לאחיו מתנה גדולה של צאן ובקר, יעקב גם דואג לשים רווח בין העדרים כדי להשביע עיניו של אותו רשע. ואולם מתוך חששו הגדול שמא לא יתפייס עשיו, הוא מחלק את מחנהו לשניים ומצייד את המחנה בכלי מלחמה. על פי המדרש עשה זאת יעקב בו זמנית: "זיינס (צייד את ילדיו בכלי זיין, כלי מלחמה) מבפנים, והלבישם לבנים מבחוץ". הושטת ידו של יעקב לשלום לא מנעה ממנו להחביא חרב מתחת בגדיו, לעת הצורך.

נשים לב כי מנחתו של יעקב לא כללה דבר ממה שהווה את המחלוקת בינו לבין עשיו: הבכורה והברכות. יעקב רק נותן מתנות של צאן ובקר. הוא אינו מוותר על הברכות, אם כי מזכיר כבדרך אגב שהברכות לא נתקיימו.

מפגש יעקב ועשיו (ציור: א. קליין)

"ויהי לי שור וחמור" – אבא אמר לי מטל השמים ומשמני הארץ, זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ (רש"י). ואולם, ממשיך יעקב ואומר (לג, יא): "קח נא את ברכתי אשר הובאת לך". אף על פי שלא נתן כי הוא זה מברכותיו של אביו, אלא רק מן הבקר ומן הצאן. יעקב אבינו רומז לנו, כי אל לנו לוותר על ערכי היסוד שלנו כדי להתפייס עם אויבנו.

מעניין שגם אליעזר עבד אברהם בהגיעו לרבקה נותן לה נזם זהב ושני צמידים זהב ובהמשך (כד, ג) נתן לרבקה כלי כסף וכלי זהב ובגדים, בעוד שלאחיה ולאמה נתן מגדנות (פירות של ארץ ישראל). והטעם, שאת רבקה לקח אתו ליצחק ולכן ההשקעה חזרה לביתה. אך לאחיה ולאמה נתן רק מגדנות שהוא דבר כלה ואבד מן העולם.

האם ישנו פתרון?

לשאלה האם ישנו פתרון לסכסוך ההיסטורי הזה? מתוך הפרשה עולה, כי בסופו של דבר אין הסכם של קבע טוב יותר מאשר ההפרדות, גם היא נעשית בדרך דיפלומטית כפי שאומר יעקב לעשיו (לג, יג-יד): "אדוני יודע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי, ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן, יעבור נא אדוני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים, עד אשר אבוא אל אדוני שעירה".

יעקב מוצא סיבה שלא להצטרף למסעו של עשיו, גם אם זה בכפיפת קומה רגעית, 'הילדים רכים'... ואולם יעקב אבינו מלמדנו מוסר גדול:

לא צריך לפתור את כל הבעיות שישנם – כאן ועכשיו! אפשר לדחות למחר, ויש מחר למחר, וכדברי רש"י: "הרחיב לו הדרך... אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצלו... והוא לא הלך. ואימתי ילך? בימי המשיח. שנאמר: זעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו".

הסדר ביניים כזה, של אי-לוחמה ושקט יכולים להתקיים אלפי שנים, רק בבוא המשיח נגיע להסדר של קבע מתוך עמדת כח, לשפוט את הר עשיו. או אז התקיים בנו בע"ה גם המשכו של הכתוב, כפי שהוא מובא בהפטרדה של פרשתנו בפיו של הנביא עובדיה:

זעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו' – "והייתה לה' המלוכה".

הלכות עבודה זרה

בפרשה יעקב דורש מבניו להסיר את אלוהי הנכר מתוכם. להלן הלכות בנושא זה מתוך משנה תורה לרמב"ם פרק ג. נושא זה הפך לרלוונטי במציאות כיום, חובה להזהיר מלחגוג את 'קרטיסמס' חגם של הנוצרים וכדומה...

א. המקבל עליו אחד מכל מיני עבודה זרה באלוה, חייב סקילה: אפילו הגביה לבינה ואמר לה אלי את, וכל כיוצא בדיבור זה חייב; ואפילו חזר בו בתוך כדי דיבור, ואמר אין זה אלי, אין חזרתו כלום, אלא נסקל. העובד עבודה זרה כדרכה, ואפילו עשה דרך ביזיון חייב. כיצד: הפוער עצמו לפעור כדי לבזותו, או זרק אבן למרקוליס כדי לבזותו הואיל ועבודתו בכך חייב, ומביא קרבן על שגתו.

ב. העובד עבודה זרה מאהבה, כגון שחשק בצורה זו מפני מלאכתה שהייתה נאה ביותר, או שעבדה מיראתו לה, שמא תרע לו כמו שהן מדמין עובדיה שהיא מטיבה ומריעה אם קיבלה עליו באלוה, חייב סקילה; ואם עבדה בדרך עבודתה או באחת מארבע עבודות מאהבה או מיראה, פטור.

ג. המגפף עבודה זרה, והמנשק לה, והמכבד והמרבץ לפניה, והמרחיץ לה, והסך והמלביש והמנעיל, וכל כיוצא בדברי כבוד האלו עובר בלא תעשה, שנאמר "ולא תעבדם"; ודברים אלו, בכלל עבודה זרה. ואף על פי כן אינו לוקה על אחת מהן, לפי שאינן בפירושו; ואם הייתה דרך עבודתה באחד מכל הדברים האלו, ועשהו לעבודה זרה.

ד. ישב לו קוץ ברגלו בפני עבודה זרה לא ישוח ויטלנו, מפני שנראה כמשתחוה לה; נתפזרו לו מעות בפניה לא ישוח ויטלנו, מפני שנראה כמשתחוה לה: אלא ישב, ואחר כך יטול. פרצופים המקלחים מים בפני עבודה זרה לא יניח פיו על פיהם וישתה, מפני שנראה כמנשק לעבודה זרה.

ה. אסור לעשות צורות לנוי, ואף על פי שאינן עבודה זרה: שנאמר "לא תעשון איתי אלוהי כסף ואלוהי זהב" (שמות כ"ט). כלומר, צורות של כסף ושל זהב שהן לנוי, כדי שלא יטעו בהן הטועים וידמו שהן לעבודה. ואין אסור לצור לנוי, אלא צורת האדם בלבד. לפיכך אין צרין, לא בעץ ולא בסיד ולא באבן, צורת האדם: והוא שתהא הצורה בולטת, כגון הציור והכיוור שבטרקלין וכיוצא בהן; ואם צר, לוקה. אבל אם היתה הצורה מושקעת, או צורה של סמנים כגון הצורות שעל גבי הלוחות והטבילות, או צורות שרוקמין באריג הרי אלו מותרות.

ו. טבעת שיש עליה חותם שהוא צורת אדם אם היתה הצורה בולטת אסור להניחה, ומותר לחתום בה; ואם היתה הצורה שוקעת מותר להניחה, ואסור לחתום בה מפני שהנחתם תיעשה בו הצורה בולטת. וכן אסור לצור דמות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ומלאכים, שנאמר "לא תעשון איתי" לא תעשון כדמות שמשין המושמשין לפני במרום, ואפילו על הלוח. צורות הבהמות ושאר נפש חיה חוץ מן האדם, וצורות אילנות ודשאים וכיוצא בהן מותר לצור אותן, ואפילו היתה הצורה בולטת.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון הייז. היה יצחק שושן הייז. שרה בת שמחה הייז. מרים יהודה הייז. ציפורה ויהושע לוי הייז. ביבה אלימלך הייז. ישי הלוי הייז. עזר בן עישה הייז. תיקוה בת עזיזה הייז. אלגנה בת ג'אן הייז. מול בת ענולה הייז. אברהם בן רחל הייז. הראל בן אביגיל הייז. אילנה בת סליחה הייז. ישי ורחל לוי הייז. חנה בת זוהרה הייז. סימנטוב משה יהודה הייז. מיטל מוריה אדרי הייז. להחזרת נעדרה צייל ושבויים ובהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הייז. לעילוי נשמות הנערים: אייל יפרח הייז, גיל-עד שניאור הייז, נפתלי יעקב פרנקל הייז. ולע"נ חללי מבצע צוק איתן הייז. לעילוי נשמות: הגר"ע יוסף וצוקל, הגר"מ אליהו וצוקל, רבי מסעוד מלול וציל, הרב שלמה צופר וציל, רבי יעקב שושן וציל, יונה וציל, ברכה סופן וציל, יצחק עמריה וציל, נדב נחום וציל, נסים כהן וציל, ספר מנחם וציל, נדבה שמעון בת חזית וציל, מנרה לוי וציל, אסתר בת תרדא וציל, אסתר דוד וציל, חנה יעקב וציל, דינה פונדק וציל, הרב אברהם צוקרמן וציל, מרדכי ומושה בני לאה מורחז וציל, אליהו בת פריחה וציל, תירצה זיגרון וציל, ישראל אברהם נתן וציל, אסתר בת זוהרה וציל, אסתר וענבר נחום וציל, ישראל בן שושנה וציל, יצחק בן מול מורחז וציל, רובי בן שלום צעדי וציל, מרים וענת וציל, עזיזה ענמוס וציל, יצחק ועמרם אטיאס וציל, נסים בן חנה וציל, יצחק ולאח אסתר וציל, חת יעקב וציל, חנה רחל לוי וציל, אליהו טיש וציל, נעמה בת מנחה וציל, יצחק ושמחה אלוה וציל, ראובן אלוך בן נטיה וציל, סליקה שושן וציל, לאויה מדר וציל, ויהודה בת חנה וציל, עליזה כהן וציל, ר' חיים אדענה וציל, לוי יצחק אמדי וציל, אורי ארן מעלס וציל, ישראל בן נמרה וציל, דוד נחבי וציל, דוד נחמברג וציל, יואל דללי וציל, עמס דמרי וציל, רבי דוד הכהן וציל, יוכבר ועקנן וציל, עישה דון וציל, חותי אגול וציל, עפרה בן אבו וציל, שרה אליאלי וציל, נעים משה וציל, מול ואליהו תורגמן וציל, ליוון יהודה וציל, אוסיף בר דומני וציל, יוסף ברום וציל, ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדור, שושנה רוזה, רפאל פריץ, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הייז.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה